

УДК 69.003.658.012.2

С.Л. Оліферук,
магістр, старший викладач
ORCID: 0000-0001-5349-3249

Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ

СТРУКТУРИЗАЦІЯ СОБІВАРТОСТІ З МЕТОЮ ЗНИЖЕННЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективність використання поточних витрат виробничих ресурсів є основою прибутковості та конкурентоспроможності підприємства. Це потребує щорічного планування і впровадження конкретних інноваційних заходів по забезпеченню економічного і раціонального використання усіх виробничих ресурсів за всіма структурними статтями і елементами собівартості. У склад поточних витрат виробничих ресурсів входять витрати на: технології, організацію будівельного виробництва, контроль виробничих процесів, забезпечення якості будівельних робіт (БР), управління будівництвом, реалізацію будівельної продукції. За характером участі у виробничому процесі поточні витрати виробничих ресурсів групуються на прямі безпосередні витрати та непрямі витрати. Особливої уваги заслуговують витрати основних матеріалів, які за питомою вагою є найбільшими серед прямих (безпосередніх) поточних виробничих витрат, а також ефективне використання енергетичних ресурсів. З цієї метою розроблена структуризація собівартості за основними статтями витрат і елементами витрат у кожній статті. Зокрема, виконана структуризація основної статті собівартості – прямих безпосередніх витрат. Крім того здійснено аналіз всіх складових елементів статті прямих витрат, зокрема витрат основних і допоміжних матеріалів, енергетичних ресурсів, витрат заробітної плати, на експлуатацію машин і механізмів. Аналогічно розроблена структуризація двох основних частин непрямих витрат, тобто загальновиробничих і адміністративних. Така детальна структуризація витрат собівартості дає можливість більшої конкретизації при плануванні і впровадженні інноваційних заходів зниження витрат та підвищення рівня доходності і конкурентоспроможності фірми.

Ключові слова: *поточні виробничі витрати (собівартість); загальновиробничі витрати; прямі витрати; адміністративні витрати; матеріальні ресурси; трудові ресурси.*

Вступ. Поточні виробничі витрати – це сукупність витрат виробничих ресурсів (матеріальних, енергетичних, трудових і фінансових) на виконання договірних обсягів будівельних робіт і створення кінцевої будівельної продукції, яка складає собівартість робіт або будівельної продукції.

Собівартість будівельних робіт (будівельної продукції) – це сукупність поточних виробничих витрат, в які обходиться будівельній організації виконання відповідних будівельних робіт і створення кінцевої будівельної продукції.

Аналіз досліджень і публікацій. Цією проблемою займалися такі вчені як Рогожин П.С., Гойко А.Ф., Шилов Е.Й., Крикун К.В.

Поточні виробничі витрати (собівартість) можуть відобразитися багатьма конкретними показниками, зокрема:

- валові витрати, які відображають загальні поточні витрати виробничих ресурсів на створення валового доходу;

- собівартість товарної продукції, яка відображає поточні витрати виробничих ресурсів на виконанні обсяги продукції (робіт), передбачені для продажу (реалізації) відповідним замовникам згідно з підрядними договорами (контрактами) [1];

- собівартість будівельних робіт відображає поточні витрати виробничих ресурсів генеральної підрядної організації або субпідрядних організацій на виконання відповідних видів і обсягів будівельних робіт (загальнобудівельних, санітарно-технічних, електротехнічних, пусконаладки, придбання й монтажу устаткування);

- собівартість кінцевої будівельної продукції відображає сукупність поточних витрат виробничих ресурсів на створення кінцевих будівельних об'єктів (школа, поліклініка, житловий будинок тощо);

- собівартість дільнича відображає поточні витрати виробничих ресурсів за окремою будівельною дільницею як сукупності прямих витрат і дільничих непрямих витрат;

- собівартість виробнича відображає загальні поточні витрати виробничих ресурсів у цілому по будівельному виробництву і складається із собівартості дільничої та непрямих витрат загальноадміністративних (загальнофірмових);

- собівартість повна, яка відображає загальні поточні витрати виробничих ресурсів на створення та реалізацію будівельної продукції і яка складається з собівартості виробничої та позавиробничих витрат;

- собівартість одиниці об'єму конкретних видів робіт (1 м³ цегляної кладки, 1 м³ бетонних робіт, 1 м² штукатурних робіт тощо).

Показники собівартості визначаються шляхом розробки відповідних кошторисів і калькуляцій, які є інструментом управління витратами [2].

Постановка задачі. Економічна суть управління витратами полягає в їх зменшенні за всіма елементами і статтями шляхом впровадження нововведень і заходів, спрямованих на забезпечення економного та раціонального використання всіх видів виробничих ресурсів (матеріальних, енергетичних, трудових і фінансових).

Основна частина. У склад поточних витрат виробничих ресурсів входять витрати на: особливості технології, організацію будівельного виробництва, контроль виробничих процесів, забезпечення якості БР, управління будівництвом, реалізацію будівельної продукції [3].

Перелік поточних витрат виробничих ресурсів включає основні поточні витрати (матеріальні витрати, на підвищення готовності матеріалів, на виготовлення виробів на підсобних базах, на експлуатацію власних та орендованих механізмів, оплата зовнішніх послуг управлінських механізмів і спеціальних організацій, витрати на виплату основної та додаткової заробітної плати, інші виплати за пересувний характер і вахтовий метод) і додаткові витрати (на гарантійний ремонт, на підготовку і здачу замовнику, відрахування підрозділів на утримання адміністративно-управлінського персоналу).

За характером участі у виробничому процесі поточні витрати виробничих ресурсів групуються на прямі безпосередні витрати (на матеріали і конструкції, на виготовлення у підсобних виробництвах, на енергетичні ресурси, основна заробітна плата робітників, на експлуатацію будівельних машин і механізмів) та непрямі витрати (не враховані, але належать до непрямих витрат, на організацію робіт на будівельних майданчиках, на обслуговування працівників,

адміністративно-господарські витрати, інші непрямі витрати).

Елементи економічної структури поточних виробничих витрат складаються з матеріальних витрат (58,10%), на оплату праці (22,90%), відрахувань на соціальні заходи (33,10%), амортизаційних відрахувань на вартість основних фондів (0,06%) та інших витрат (9,70%) [4].

Таким чином, важливе значення має контроль розмірів планових витрат за кожним напрямом структурного розподілу.

Собівартість БР складається з двох основних статей:

- *прямі* (або безпосередні) витрати;
- *непрямі* витрати.

Прямі витрати розраховуються прямим інженерним розрахунком на основі проектних креслень, специфікацій, відомостей робіт, ресурсних елементних кошторисних норм за діючими цінами.

Непрямі витрати розраховуються за окремими калькуляціями для непрямих витрат дільничних і непрямих витрат загальнофірмових. Потім, для зручності користування при плануванні показників собівартості БР, визначається співвідношення трудомісткості непрямих витрат до трудомісткості прямих витрат.

Прямі витрати відображають безпосередні витрати основних матеріальних, енергетичних і трудових ресурсів, а також витрати на експлуатацію машин і механізмів і визначаються як сума витрат матеріалів, енергії, заробітної плати й вартості експлуатації машин та механізмів за формулою:

$$P_B = M + E + Z_{II} + B_{MM},$$

де P_B – прямі витрати; M – безпосередні витрати матеріалів; E – витрати усіх видів енергії; Z_{II} – заробітна плата основних робітників; B_{MM} – витрати на експлуатацію машин і механізмів[10].

Непрямі витрати дільничні (або загальновиробничі витрати) відображають непрямі витрати на виконання конкретних видів робіт і визначаються як сума заробітної плати лінійних інженерно-технічних працівників (начальники дільниць, виконроби, майстри, менеджери тощо) та загальних витрат (на освітлення й вентиляцію, опалення й водопостачання, охорону й поточний ремонт побутових та адміністративних приміщень, прибирання приміщень і території) за формулою:

$$H_{ВД} = Z_{имм} + \sum Z_{зд}.$$

де $H_{ВД}$ – непрямі витрати дільничні; $Z_{имм}$ – заробітна плата дільничних інженерно-технічних працівників; $\sum Z_{зд}$ – сума загальнодільничних витрат [6].

Непрямі витрати загальнофірмові (або адміністративні витрати) відображають непрямі витрати в цілому по будівельній організації і визначаються як сума заробітної плати адміністративно-управлінського персоналу (керівництво, головні спеціалісти, загальні служби й відділи) та загальних витрат (аналогічних попереднім загальнодільничним) за формулою:

$$H_{ВФ} = Z_{АУП} + \sum Z_{зф}.$$

де $H_{ВФ}$ – непрямі витрати фірмові; $Z_{АУП}$ – заробітна плата адміністративно-управлінського персоналу; $\sum Z_{зф}$ – сума витрат загальнофірмових [9].

Отже, непрямі витрати визначаються як сума непрямих витрат загальнодільничних і загальнофірмових за формулою:

$$H_B = H_{BT} + H_{BF},$$

де H_B – непрямі витрати.

Собівартість БР визначається як сума прямих і непрямих витрат за формулою:

$$C = P_B + H_B,$$

де C – собівартість БР [4].

При здійсненні пошуку (вивченні ринку), плануванні і впровадженні нововведень і заходів витрати можуть групуватися за окремими видами робіт, технологічними процесами, ресурсами, статтями та елементами витрат, окремими об'єктами будівництва, окремими структурними підрозділами, матеріальними, енергетичними, трудовими і фінансовими ресурсами [5].

Особливої уваги заслуговують витрати основних матеріалів, які за питомою вагою є найбільшими серед прямих (безпосередніх) поточних виробничих витрат, а також ефективне використання енергетичних ресурсів. Тому необхідно в річному бізнес-плані передбачати заходи, спрямовані на забезпечення економного й раціонального споживання матеріальних та енергетичних ресурсів [7].

Нововведення і заходи економного і раціонального споживання основних матеріалів та енергетичних ресурсів у будівельному виробництві сформовані у наступному переліку: матеріальні ресурси – пошук ритмічних постачальників, оптимізація запасів, забезпечення нормативних мінімальних допусків, використання справної оснастки та пристроїв, суворий контроль і самоконтроль витрат, висока якість з першого разу, заняття з робітниками, наочне попередження розмірів і допусків, строгий облік і відшкодування втрат, своєчасна оплата виконаних робіт замовниками, глибокий техніко-економічний аналіз (ТЕА) і широка інформація, скорочення часу транспортування і попередження втрат, перевірка натуральних об'ємів, вартості тощо; енергетичні ресурси: наявність технічно обґрунтованих норм витрат енергетичних ресурсів, доведення норм витрат до кожного працюючого, забезпечення локальних джерел витрат справними лічильниками, реєстрація показників лічильників перед початком та після закінчення змін, облік і ТЕА витрат у порівнянні з обсягами виконаних робіт, калькуляційний контроль витрат енергетичних ресурсів, контроль первинних документів відповідно до норм лічильників, компенсаційне відшкодування перевитрат за рахунок працівників-споживачів [8].

Слід значну увагу приділяти непрямим виробничим витратам, адже саме тут є немалі резерви зниження собівартості БР.

Висновки. Таким чином для здійснення ТЕА і контролю непрямих витрат необхідно розробляти відповідні планові калькуляції. В зв'язку з цим, визначені заходи економного і раціонального використання непрямих витрат, до яких входять доцільність і економічність утримання господарських працівників, аналіз і контроль витрат на транспортне обслуговування, оптимізація витрат на матеріально-технічне забезпечення адміністративно-управлінського персоналу (АУП), контроль витрат обслуговування і утримання АУП, аналіз і контроль витрат на організацію робіт на будівельних майданчиках, аналіз і перегляд основної і додаткової заробітної плати згідно з обсягами БР.

Велике значення має ТЕА калькулювання витрат на одиницю обсягу конкретних БР як основного інструмента контролю, який дає можливість своєчасно впливати на можливі перевитрати.

Список літератури:

1. Гойко А.Ф. Методика оцінки ефективності інвестицій та пріоритетні напрямки їх реалізації. – К.: «Віра-Р», 1999. – 320 с.
2. Тугай А.М., Шилов Е.Й., Гойко А.Ф. Економіка будівельної організації: – К.: Міленіум, 2002. – 224 с.
3. Крикун К.В., Оліферук С.Л. Управління ефективністю використання виробничих ресурсів в будівництві. *Будівельне виробництво*. № 44. – К.: НДІБВ, 2003. – С. 58 – 61.
4. Рогожин П.С., Гойко А.Ф. Економіка будівельних організацій. – К.: Видавничий дім «Скарби», 2001. – 448 с.
5. Крикун К.В. Базисні системи функціонування капітального будівництва. *Збірник наукових праць*. – Вип. 9. – К.: КНУБА, 2001. – С. 65-67.
6. Тугай А.М., Шилов Е.Й., Гойко А.Ф. Економіка будівництва. – К, 2003. – 224 с.
7. Крикун К.В. Ринкова економіка підприємств будіндустрії (в запитаннях і відповідях): – К.: КНУБА, 2004. – 208 с.
8. Крикун К.В. Економіка праці в будівництві – К.: КНУБА, 2002. – 48 с.
9. Іванілов О.С. Економіка підприємства – К. 2016 р – 728 с.
10. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Київ, 2015. 352 с.
11. Гойко А.Ф., Ізмайлова К.В., Куликов П.М. *Економіка будівництва*. К.КНУБА, 2014. 140 с.
12. Сорокіна Л.В., Гойко А.Ф. Методичний підхід до оптимізації витрат будівельних підприємств в умовах невизначеності *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. 2014. № 31. С. 76-84.
13. Закорко П.П., Вершигора Д.М., Бабійчук Р.А. Підходи до формування вартості будівельних робіт виконуваних вітчизняними будівельними підприємствами за межами України. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*, 2018, Вип. 36, економічний. С. 27-32.
14. Сорокіна Л.В., Гойко А.Ф., Скакун В.А. До проблеми вдосконалення методів прогнозування вартісних показників житлового будівництва. *Будівельне виробництво*. 2015. №59. С. 7-16.
15. Моголівець А.А., Беленков О.Ю. Особливості укладання договорів підряду, визначення вартості робіт та проведення взаєморозрахунків по об'єктах будівництва, фінансування яких здійснюється за рахунок міжнародних організацій. *Будівельне право: збірник праць*. 2018. С.264-269.
16. Гусарова Л.В., Кіщенко Т.Є., Косовський Є. О. Калькулювання змінних витрат при визначенні вартості будівельних робіт. *Молодий вчений*, 2020. №2 (78). С. 324 -329.
17. Беленкова О.Ю., Кулик М.М., Новак Е.В. Учёт дополнительных затрат при организации строительства в зимних условиях на различных этапах составления проектной документации. *Новая экономика*. (Республика Беларусь), 2019. №2. С.94-97.
18. Гойко А.Ф., Ізмайлова К.В., Гриценко О.С. та ін. Складання кошторисної документації за допомогою укрупнених показників: навч. посібник, К.:КНУБА, 2010. 144 с.

References:

1. Goyko, A.F. (1999) The method of estimation of efficiency of investments and priorities for their implementation. K.: «Vira-R». 320 p.
2. Tuhay, A.M., Shilov, E.I. & Goyko, A.F. (2002) Economy construction organizations: Course of lectures. Kyiv, Millenium. 224 p.
3. Krikun, K.V. & Oliferuk, S.L. (2003) Managing the efficient use of production

resources in construction. *Construction output*. Issue 44. Pp. 58-61.

4. Rohojin, P.S. & Goyko A.F. (2001) Economy construction organizations. Kyiv, . "Treasures". 448 p.

5. Krykun, K.V. (2001) The basic system of functioning capital construction. *Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn*. Issue 9. Pp. 65-67.

6. Tuhay, A.M., Shylov, E.Y., Hoyko, A.F. (2003) *Ekonomika budivnytstva*. K. 224 p.

7. Krykun, K.V. (2004) Market economy of construction enterprises. K., KNUBA. 208 p.

8. Krykun, K.V. (2002) The economy of labor in construction. K., KNUBA. 48 p.

9. Ivanilov, O.S. (2016) *Business economics*. K. 728 p.

10. Krasnokutska, N.S. (2015) Enterprise potential: formation and evaluation. K. 352 p.

11. Hoyko, A.F., Izmaylova, K.V., Kulykov, P.M. (2014). *Ekonomika budivnytstva*. [Construction economics]. K., KNUCA. 140 p.

12. Sorokina, L.V., Hoyko, A.F. (2014). Methodical approach to cost optimization of construction companies in conditions of uncertainty. *Shlyakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn*. № 31. Pp. 76-84.

13. Zakorko, P.P., Vershyhora, D.M., Babychuk, R.A. (2018). Approaches to the formation of the cost of construction work performed by domestic construction companies outside Ukraine. *Shlyakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn*. № 36, pp. 27-32.

14. Sorokina, L.V., Hoyko, A.F., Skakun, V.A. (2015). To the problem of improving the methods of forecasting the cost of housing construction. *Budivel'ne vyrobnytstvo*. №59. Pp. 7-16.

15. Moholivets', A.A., Belenkov, O.YU. (2018). Peculiarities of concluding contracts, determining the cost of works and conducting mutual settlements on construction sites, which are financed by international organizations. *Budivel'ne pravo: zbirnyk prats'*. Pp. 264-269.

16. Husarova, L.V., Kishchenko, T.YE., Kosovs'kyi, YE.O. (2020). Calculation of variable costs in determining the cost of construction work. *Molodyy vchenyy*, №2 (78). Pp. 324 -329.

17. Belenkova, O.YU., Kulyk, M.M., Novak, E.V. (2019). The account of additional expenses at the organization of construction in winter conditions at various stages of drawing up of the design documentation. *Novaya ekonomika*. (Respublyka Belarus'), №2. Pp. 94-97.

18. Hoyko, A.F., Izmaylova, K.V., Hrytsenko, O.S. et al. (2010). Compilation of cost documentation using aggregated indicators. K., KNUCA. 144 p.

С.Л. Олиферук

Структуризация себестоимости с целью снижения затрат предприятия

Эффективность использования текущих затрат производственных ресурсов является основой доходности и конкурентоспособности предприятия. Это требует ежегодного планирования и внедрения конкретных инновационных мероприятий по обеспечению экономного и рационального использования всех производственных ресурсов всеми структурными статьям и элементам себестоимости. С этой целью разработана структура себестоимости по основным статьям расходов и элементам затрат в каждой статье. В частности, выполнена структуризация основной статьи себестоимости – прямых непосредственных затрат. Кроме того осуществлен анализ всех составляющих элементов статьи прямых расходов, в частности расходов основных и вспомогательных материалов, энергетических ресурсов, расходов заработной платы, на эксплуатацию машин и механизмов. Аналогично разработана структуризация двух основных частей непрямых затрат, т. е.

общепроизводственных и административных. Такая детальная структуризация затрат себестоимости дает возможность большей конкретизации при планировании и внедрении инновационных мероприятий снижения затрат и повышения уровня доходности и конкурентоспособности фирмы.

Ключевые слова: текущие производственные затраты (себестоимость); общепроизводственные расход; прямые затраты; административные расходы; материальные ресурсы; трудовые ресурсы.

S.L. Oliferuk

Cost structuring in order to reduce expenses of enterprises

The efficiency of current costs of production resources is the basis of enterprise profitability and competitiveness. This requires annual planning and implementation of specific innovative measures to ensure economical and rational use of all production resources for all structural items and cost elements. The current costs of production resources include costs for: features of technology, organization of construction production, control of production processes, quality assurance of construction work (CW), construction management, sales of construction products. By the nature of participation in the production process, the current costs of production resources are grouped into direct and indirect costs. Of particular note are the costs of basic materials, which by share are the largest among direct (immediate) current production costs, as well as the efficient use of energy resources. In addition, author provides analysis of all components of direct costs, including the cost of basic and auxiliary materials, energy resources, wage costs, operation of machinery and equipment. Innovations and measures of economical and rational consumption of basic materials and energy resources in construction are formed in the following list: material resources - search for rhythmic suppliers, optimization of stocks, ensuring regulatory minimum tolerances, use of serviceable equipment and devices, strict control and self-control of costs, high quality for the first time, training with workers, visual check of sizes and tolerances, strict accounting and compensation for losses. Similarly, the structuring of the two main parts of indirect costs, i.e. general production and administrative, is performed. Such a detailed costs structuring allows for greater specification in the planning and implementation of innovative measures to reduce expenses and increase the level of firm profitability and competitiveness.

Keywords: current production costs (cost price); overhead costs; direct cost; administrative cost; material resource; labor resources.

Посилання на статтю:

APA: Oliferuk, S.L. (2020). Strukturyzatsiya sobivartosti z metoyu znyzhennya vytrat pidpryyemstva. [Structuring cost in order to reduce costs of enterprises]. *Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn*, 46, 65-71.

ДСТУ: Оліферук С.Л. Структуризація собівартості з метою зниження витрат підприємства [Текст] / С.Л. Оліферук // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. – 2020. – № 46. – С. 65-71.